

4- GARİP AKIMI (I. Yeni Şiiri)

Üç arkadaş Varlık dergisinde ölçüsüz, uyaksız, şairanelikten uzak bir şiir akımı başlatır. Bu yoldaki şiirlerini ismini Cavit Yamaç'ın koyduğu "Garip" adlı bir kitapta toplarlar. (1941) "Garipçiler" adını alan bu şairler Fransız sürrealizminden de esinlenerek şiirin geleneksel yapısına aykırı şiirler yazmışlardır. Topluluğun diğer ismi "I. Yeni" dir

Temsilcileri: OMO

• Orhan Veli Kanık • Melih Cevdet Anday • Oktay Rifat Horozcu

ÖZELLİKLERİ

- 1-Vezin ve kafiyeye karşı çıkmışlardır.
- 2-Günlük konuşma dilini şiire uygulamaya çalışmışlardır.
- 3-Mecaza,süse ve suniliğe karşı çıkıp; yalınlığa önem verdiler.
- 4-Halk şiirinin anlatım ve deneyimlerinden faydalandılar.
- 5- Günlük hayat, sıradan insanların problemleri, yaşama sevinci ve hayattaki gariplikler gibi konuları işlediler. Siyasi, dînî, ahlakî, didaktik konulara yer vermediler.
- 6-Halk deyişlerinden yararlanmışlar, toplumsal yergiye (ironi, istihza, ince alay) yer vermişlerdir.
- 7- Nükte ve tekerlemelere yer vermişlerdir.
- 7-Yaşama sevinçlerini şiire yansıtmışlardır.
- 8-Kaynağını Batı şiirinden alan Garip akımı eskiye ait olan her şeyin karşısında olup özellikle şairane söyleyişin karşısında olmuşlardır.
- 9-Şiirde söz ve anlam oyunları bırakılmıştır.
- 10- Basit konuları şiirde işlemişler, konusuz denebilecek şiirler yazmışlardır.
- 11- Şiirde bütün güzelliğini önemsemişlerdir.

Eleştirmenler ve edebiyatçılar tarafından farklı tepkiler alan Garip akımını Nurullah Ataç, Sabahattin Eyüboğlu gibi yazarlar desteklerken; Ahmet Hamdi Tanpınar tarafından "şiirden uzaklaşma", Asım Bezirci tarafından "İnönü diktasının şiiri", Atilla İlhan tarafından "resmî şiir" olmakla eleştirilmişlerdir.

ORHAN VELİ KANIK (1914-1950)

13 Nisan 1914'te İstanbul'da doğdu ve yine İstanbul'da yaşamını yitirdi.

Ankara'da belediyenin açtığı bir çukura düşüp yaralandı. 4 gün sonra İstanbul'da bir dostunun evinde rahatsızlandı. Kaldırıldığı Cerrahpaşa Hastanesi'nde beyin kanaması sonucu yaşamını yitirdi.

Rumelihisarı'ndaki Aşçıyan Mezarlığı'nda toprağa verildi.

(14 Kasım 1950)

1 Ocak 1949'da yayımlamaya başladığı "Yaprak" dergisini 15 Haziran 1950'ye değin 28 sayı çıkardı. Dergi, ölümünden sonra 1 Şubat 1951'de anısına "Son Yaprak" ismiyle son kez çıkarıldı.

İlk şiirleri 1936'da Varlık dergisinde yayımlandı. Aruzu çok iyi bilen, hece şiirinin özelliklerini kavramış, çocukluk anılarını, aşk, özlem temalarını, uç bir duyarlılığa götüren genç bir şair olarak tanındı.

Asıl ününü çocukluk arkadaşları Oktay Rifat ve Melih Cevdet Anday'la birlikte 1941'de yayımladıkları "Garip" isimli kitabın adını taşıyan şiir akımını başlatarak kazandı. Garip'in Orhan Veli'nin yazdığı ön sözünde, "hece ölçüsü ve uyağın şiiri yozlaştırdığı" savunuluyor, "şiirin insanın beş duyusuna değil, beynine seslenen bir söz sanatı olduğu" belirtiliyordu. "Şiire, egemen sınıfların beğenilerinin sonucu yerleşen kalıplaşmış öğeler kaldırılmalı, şairaneliğe son verilmeli ve şiir toplumun çoğunluğuna seslenmelidir. Bu amaç da ancak yeni yollar ve yeni araçlarla gerçekleştirilebilir."

Orhan Veli ve arkadaşlarının Türk edebiyatında "Birinci Yeni" diye de adlandırılan bu çıkışları, şiirdeki sözcük hiyerarşisini ve parıltılı sözcüklerin egemenliğini yıktı. Sokaktaki insanı ön plana çıkardı, biçim şiirin kalıbyken kendisi haline geldi.

Yaprak dergisi döneminde şiirde yeni eğilimler içine giren Orhan Veli, şaşkınlıktan, yadırgatıcılıktan uzaklaşırken, duygular, yaşama sevinci, gündelik yaşamın ve sokaktaki insanların sorunlarına ağırlık vermeye başladı. Durmadan araştırmalar yaparak, yeni denemelerle şiirini sürekli ileri götürmeye çalıştı. Moliere, Gogol, Sartre gibi yazarlardan çeviriler yaptı, eleştiri ve öyküler yazdı. Nasrettin Hoca fıkralarını şiirleştirip "Nasrettin Hoca Hikâyeleri" kitabında topladı.

ESERLERİ

Şiir: Garip, (1941- O. Rifat ve M. Cevdet ile birlikte),

Vazgeçemediğim, Destan Gibi, Yenisi, Karşı,

Manzume: La Fontaine Masalları, Nasrettin Hoca Hikâyeleri

Düzyazı: Edebiyat Dünyamız, Bindığımız Dal, Nesir Yazıları

İSTANBUL'U DİNLİYORUM

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;

Önce haftıdan bir rüzgâr esiyor;

Yavaş yavaş sallanıyor

Yapraklar, ağaçlarda;

Uzaklarda, çok uzaklarda,

Sucuların hiç durmayan çingırıkları

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

...

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;

Bir kuş çırpınıyor eteklerinde;

Alnın sıcak mı, değil mi, biliyorum;

Dudakların ıslak mı, değil mi, biliyorum;

Beyaz bir ay doğuyor, fistukların arkasından

Kalbinin vuruşundan anlıyorum;

İstanbul'u dinliyorum.

GÜZEL HAVALAR

Beni bu güzel havalar mahvetti,

Böyle havada istifa ettim

Evkaftaki memuriyetimden.

Tütüne böyle havada alıştım,

Böyle havada âşık oldum;

Eve ekmekle tuz götürmeyi

Böyle havalarda unuttum;

Şiir yazma hastalığım

Hep böyle havalarda nüksetti;

Beni bu güzel havalar mahvetti.

ANLATAMIYORUM

(mono romantico)

Ağlasam sesimi duyar mısınız,

Mısralarımda;

Dokunabilir misiniz,

Gözyaşlarıma, ellerinizle?

Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,

Kelimelerinse kıfayetsiz olduğunu

Bu derde düşmeden önce.

...

İSTANBUL TÜRKÜSÜ

İstanbul'da Boğaziçi'ndeyim,

Bir fakir Orhan Veli'yim;

Veli'nin oğluyum,

Tarifsiz kederler içinde.

Urumelihisarı'na oturmuşum;

Oturmuş da bir türkü tutturmuşum;

İstanbulun mermer taşları;

Başıma da konuyor, konuyor aman, martı kuşları;

Gözlerimden boşanır hicran yaşları;

...

OKTAY RIFAT HOROZCU
(1914-1988)

10 Haziran 1914'te Trabzon'da doğdu. 18 Nisan 1988'de İstanbul'da yaşamını yitirdi.

Orhan Veli Kanık ve Melih Cevdet Anday ile Varlık dergisinde başlattıkları atılım "**Garip**" adı verilen şiir akımının doğmasına neden oldu.

İlk şiirlerinde, diğer arkadaşları gibi, kentte yaşayan insanların günlük yaşamlarını işledi. Etkileyici gücünü şairi buluşlardan, alay ve yergiden alan, dili yalın, 4-5 dizelik şiirler yazdı.

İkinci dönem şiirlerinde geleneksel çizgiyi sürdürmüştür. "**Yaşayıp Ölmek**" ve "**Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler**" adlı kitaplarında bir yandan

Garip çizgisini sürdürürken bir yandan geleneksel biçimler denedi. Yarım ve tam uyaklar kullandığı bu dönem şiirlerinde halk şiiri geleneğini geliştirmeye çalıştı.

Siirinin üçüncü evresinde toplumsal sorunları konu alan şiirlerle ağırlık verdi. Halk deyişlerinden yararlanarak alaya, yergiye dayalı şiirler yazdı. "**Aşağı Yukarı**" ve "**Karga ile Tilki**" kitaplarında özgün bir söyleyişe ulaştı. Yer yer düz yazıya hatta senaryoya yaklaşan uzun şiirlerinde yöresel ağızlardan argoya kadar konuşma dilinin değişik ve zengin olanaklarını kullandı.

Dördüncü dönem diye adlandırılabilen 1960'lara doğru giderek soyutlaşan bir şiire yöneldi. Özellikle "**Perçemli Sokak**" adlı kitabında olduğu gibi Türk şiirinde **İkinci Yeni** denen anlayışa benzer, anlamca kapalı şiirler yazmıştır.

ESERLERİ

Şiir: Garip, Yaşayıp Ölmek, Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler, Güzelleme, Aşağı Yukarı, Karga ile Tilki, Perçemli Sokak, Aşık Merdiveni, İkilik (Aşağı Yukarı ve Karga ile Tilki'nin ikinci baskısı) Elleri Var Özgürlüğün, Şiirler, Yeni Şiirler, Çobanlı Şiirler, Bir Cıgara İçimi, Elifli, Denize Doğru Konuşma, Dilsiz ve Çıplak, Koca Bir Yaz, Bütün Şiirleri,

Roman: Bir Kadının Penceresinden, Danaburnu, Bay Lear

Tiyatro : Çil Horoz, Atlarla Filler ya da Dirlik Düzenlik, Birtakım İnsanlar, Yağmur Sıkıntısı, Kadınlar Arasında

SENİNLE SENSİZ

Sen gelince bir mutluluk külkesiyim,

Cıvıl cıvıl;

Az gelişmiş toplum gibi, sen gidince,

Boynum bükük.

KARIMA

Sofalar seninle serin

Odalar seninle ferah

Günüm neşeyle uzun

Yatağında kalktığım sabah

Elmanın yarısı sen yarısı ben

Günümüz gecemiz evimiz barkımız bir

Mutluluk bir çimendir bastığın yerde biter

Yalnızlık gittiğin yoldan gelir

ÂŞIK MERDİVENİ

Dişli rüzgârlara karşı büyüttüm

Düşman gecenin içinde seni

Bir damlacık aydınlığım

Kalemime kâğıdıma şavkı vuran

Avucumda koruduğum bugüne...

MELİH CEVDET ANDAY
(1915-2002)

1915'te İstanbul'da doğdu. Oktay Rifat ve Orhan Veli okul arkadaşlarıydı.

İlk şiirlerinde hececilerin biçim ve tema özelliklerini benimsedi. Gizemci denebilecek bir duyarlılıkla nesnelere sıralayan, çevresine çocuksu bir şaşkınlıkla bakan bu şiirlerin ayırıcı yanı, uyaklı yazılmalarına rağmen uyağa bağlı olmamalarıdır.

Orhan Veli ve Oktay Rifat'la ortak eserleri "**Garip**"teki (1941) şiirlerinde

çocuksu şaşkınlığın bilince dönüştüğü, uyakların aşıldığı ve ölçünün kırıldığı görülür. Bu ilk dönem şiirlerinde yer yer Dadaizm'den etkiler hissedilir ama belirleyici değildir. Başlangıçta çocukluktan beri arkadaş olduğu

Orhan Veli ve Oktay Rifat'la aynı şiir çizgisinde yürüdü. Ama Veli ve Rifat'tan "duygu" bakımından ayrıldı. Şiirlerinde duygu, düşünceyle gelişir, hatta düşünceyi hazırlar.

"**Telgrafhane**" ve "**Yan Yana**" kitaplarındaki şiirlerle bu kez, toplum ve insan değerlerini savunan, kavgacı bir şiire yönelmiştir. Duyguya toplumu da eklediği bu dönem kitaplarından "**Yan Yana**" sakıncalı bulunup toplatılmıştır.

1960 sonrası şiirinde bu kez mitolojik unsurlar görülmeye başlandı.

"**Kolları Bağlı Odysseus**" (1963) ile başlayan bu süreçte, Anadolu'daki eski Yunan kültürü ile yaşadığımız tarihsel ve güncel koşullar arasında bir bağ kurmayı istedi.

1975 sonrası eserlerinde yeni sorularla yeni arayışlara yönelmek isteyen bir şairin aynı zamanda bir filozofun ve halk ermişinin sesi duyulur. Mitolojya serüvenine Doğu kültürleri unsurlarını da katmaya başlar. Şiirindeki bu gelişme denemeleri ve romanlarında da hissedilir.

Takma Adları : Anday, eserlerinde kendi adı haricinde şu takma adları da kullanmıştır: Yaşar Tellidede, Niyaz Niyazoğlu, A. Mecdi Velet, M. C. A., H. Mecdi Velet, Yaşar Tellidere, Gani Girgin, Zater, Satar, Kapar, Tuhaf, Telve, Yaşar Telloğlu

ESERLERİ:

Şiir : Garip (1941, Orhan Veli ve Oktay Rifat'la birlikte) Rahatı Kaçan Ağaç, Telgrafhane, Yanyana, Kolları Bağlı Odysseus, Göçebe Denizin Üstünde, Teknenin Ölümü, Ölümsüzlük Ardında Gılgamış, Tanıdık Dünya, Güneşte, Yağmurun Altında, Yalan, Şinanay.

Roman: Aylaklar, Raziye, Yağmurlu Sokak, Gizli Emir, İsa'nın Güncesi, Meryem Gibi

Tiyatro : İçerdeki, Mikadonun Çöpleri, Dikkat Köpek Var, Ölüler Konuşmak İster, Müfettişler, Ölümsüzler

Anı: Akan Zaman Duran Zaman

Deneme: Doğu – Batı, Konuşarak, Dilimiz Üstüne Konuşmalar

Şiir Çevirileri : Annabel Lee - Edgar Allan Poe

Atlının Türküsü - Federico Garcia Lorca

Roman Çevirisi : Buz Sarayı (**Tarjei Vesaas**), Babalar ve Oğullar (Turgenev), Ölü Canlar (Gogol)

RAHATI KAÇAN AĞAÇ

Tanıdığım bir ağaç var

Etlik bağlarına yakın

Saadetin adımı bile duymamış

Tanrının işine bakın

Geceyi gündüzü biliyor

Dört mevsimi, rüzgarı, karı

Ay ışığına bayılıyor

Ama kötülemiyor karanlığı

Ona bir kitap vereceğim

Rahatını kaçırmak için

Bir öğrenegörsün aşkı

Ağacı o vakit seyredin.